

CONFLICTELE POLITICO-MILITARE ȘI COMPETIȚIA PENTRU PETROL

POLITICAL-MILITARY CONFLICTS AND THE COMPETITION FOR OIL

Col.prof.univ.dr. Daniel DUMITRU*
Drd. Dan BORDEIANU**

Exploatarea resurselor petroliere, încă de la începuturi, de foarte multe ori, a stat la baza disputelor pentru deținerea puterii pe arena internațională și a diverselor forme de conflict, fie că s-au desfășurat la nivel local, fie regional, până la războiul mondial.

The exploitation of oil resources has, since its inception, often been the basis for over the holding of power on the international arena and the various forms of conflict, whether conducted locally or regionally until the world war.

Cuvinte-cheie: resursele energetice; resurse petroliere; conflicte; securitate; putere.

Keywords: energy resources; oil resources; conflicts; security; power.

Legătura dintre conflictele militare și rezervele de petrol a devenit pregnantă, încă de la începutul Primului Război Mondial, dezvoltându-se pe timpul desfășurării acestuia, când depozitele petroliere de pe teritoriul României au fost luate în calcul de către conducerea celor două coalitii militare (Puterile Centrale și Antanta), în acea etapă din istorie România plasându-se printre primele cinci forțe petroliere mondiale.

În cel de-al Doilea Război Mondial, considerat „război mecanizat”, a ieșit foarte mult în evidență faptul că statutul de învingător militar depinde, în mare măsură, de controlul pe care una dintre părți îl are asupra resurselor petroliere, supremația absolută, în acest sens, deținând-o Națiunile Unite. Ulterior, în perioada Războiului Rece, conflictele politico-militare și competiția pentru petrol au fost tot timpul în atenția comunității internaționale. Marile confruntări au fost angajate între competitorii de pe piața mondială a hidrocarburilor, de multe ori în mod indirect, ceea ce a făcut ca marile puteri

să respecte, chiar dacă de mai multe ori au făcut-o formal, dreptul actorilor statali de a-și valorifica independent resursele energetice, în special a hidrocarburilor.

În această perioadă a Războiului Rece, a apărut „arma petrolieră”, care, pentru prima dată, a fost întrebuințată pentru soluționarea unei crize politico-militare, mai bine spus între anii 1973 și 1974, în contextul războiului israeliano-arab, care a reprezentat un „moment unic”, când „solidaritatea arabă” a surprins Occidentul, iar OPEC-ul a fost plasat într-o poziție importantă în viața internațională de actor de primă mărime în domeniile economic și politic¹.

Ulterior, în urma încheierii tratatelor de pace dintre cele două state arabe (Egipt, Iordania) și Israel, cele două superputeri ale momentului (SUA și URSS) au reluat controlul în zonele care dețineau importante resurse energetice, în special hidrocarburi. Unele zone erau controlate de ambele superputeri existând o cooperare în acest sens. Astfel, SUA aveau o puternică influență în Orientul Apropiat și Mijlociu, în statele Golfului și în Arabia Saudită, în țările în care erau cele mai bogate câmpuri petrolifere din lume. URSS avea o mare influență în Algeria și în Libia, iar în zonele din Africa de Vest și Sud-Vest, cele două superputeri

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: daniel_dumitru@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: bordeianudan67@yahoo.com

(SUA, URSS) s-au confruntat prin mijlocitori, cum ar fi: Algeria și Maroc, în Sahara de Vest, Cuba și Africa de Sud, în Angola.

În anii '80, un alt conflict armat, războiul dintre Iran și Irak², a schimbat echilibrul în domeniile politic, militar și în cel al resurselor energetice, în special în cel petrolier, din Orientul Apropiat și Mijlociu. Cele două superputeri (SUA și URSS) au susținut ambele țări, în mod alternativ. Între anii 1988 și 1990, Moscova părea în avantaj: *Iranul* era izolat pe plan mondial și, tot mai evident, depindea de sprijin diplomatic și militar venit din partea URSS; Irakul era dezamăgit de diplomația americană, care s-a dovedit inconsecventă, a început să se apropie tot mai mult de URSS. Din anul 1991, după desfășurarea primului Război din Golf, Federația Rusă a câștigat o poziție dominantă în sectorul resurselor energetice, în special în cel petrolier, concomitent cu Germania și cu Franța. În același timp, țările din zona Golfului (Kuwaitul, Arabia Saudită și Emiratele Golfului) erau într-o drastică dependență de „protecția de securitate”, care venea din partea SUA și a Marii Britanii, din cauza presiunii militare a regimului Saddam Hussein. La acea dată, alianța dintre SUA, Arabia Saudită și Kuwait permitea clasei politice de la Washington să stabilească prețurile resurselor energetice pe piața internațională, prețuri favorabile intereselor Occidentului.

Începutul secolului al XXI-lea aduce unele mutații, care sunt fundamentale în stabilirea planurilor regionale și globale. Începutul anilor '90, când se încheie Războiul Rece și se destramă URSS, are un impact puternic asupra geopoliticii Eurasiei. Pe fondul acestor evenimente majore, a fost declanșată competiția pentru resurse naturale, în special pentru petrol și pentru gaze naturale, în zona Mării Caspice și a Asiei Centrale, competiție pe care Federația Rusă nu mai poate s-o gestioneze doar prin instrumente militare și administrative. Globalizarea economică, la rândul ei, pune, în noi termeni, problematica resurselor energetice. Transnaționalele, cu asistența organismelor financiare internaționale, doresc liberalizarea piețelor și accesul liber la acest tip de resurse și de materii prime. Au început, treptat, să se deschidă piețele petroliere din Algeria și din Libia, până în Federația Rusă.

În acest context, în care procesul de globalizare se amplifică, sunt înregistrate „puterile energetice”

și ascensiunea „tigrilor asiatici”, respectiv a Chinei, a Indiei, a Braziliei etc. Concurența în domeniul economic se intensifică, dinamizându-se puternic piețele resurselor energetice, manufacturiere și serviciilor, ducând la creșterea puterii economice a unor țări din Uniunea Europeană și a Japoniei, în condițiile în care principalul actor al acestui proces de globalizare rămân SUA.

În scopul de a se realiza o repoziționare economico-politică a marilor actori, s-au produs unele conflicte militare, în majoritate locale, care au fost purtate între state, sau în interiorul statului, de multe ori existând amestec din exterior. În Pakistan, Baluchistanul petrolier luptă pentru independență. La fel și populațiile din sudul și din estul Nigeriei, din enclava Cabinda, din alte zone geografice.

În zona Mării Caspice și în cea central-asiatică au avut loc, după 1990, conflictele din: Cecenia, Daghestan, Nagorno-Karabach, Georgia, Uzbekistan etc. Unele state, cum ar fi: Azerbaidjan, Armenia, Georgia, Iran, Uzbekistan³ ș.a. au început cursa înarmărilor. Aceste conflicte armate au avut loc în zone bogate în resurse energetice, în special în hidrocarburi, sau pe traseele de transport ale acestor resurse. Ca exemplu, considerăm că menținerea Daghestanului și a Ceceniei în Federația Rusă este și din cauza interesului pe care Moscova îl are pentru magistrala Baku-Novorossiisk. Evenimentele din Georgia (Abhazia, Adjaria și Osetia de Sud) și din Nagorno-Karabach au avut loc din cauza faptului că erau situate în apropierea magistralei alternative Baku-Tibilisi-Ceyhan. În același timp, rebelii kurzi din zona de sud-est a Turciei și de nord-vest a Iranului puneau în pericol proiectul magistralei Nabucco (din Europa Centrală până în Iran).

Războiul iraniano-irakian, din anii 1980-1988, a vizat controlul asupra resurselor de petrol și de gaze din zona Shatt al-Arab. Saddam Hussein a încercat să anexeze Kuwaitul, în 1990, tot din motive energetice. În anul 2003, a izbucnit al treilea Război în zona Golfului Persic care a dus la prăbușirea regimului totalitar al lui Saddam Hussein. În acel an a fost modificată geopolitica locală a petrolului, prin mijloace militare.

Resursele energetice irakiene, în perioada 1991-2003, sub controlul Federației Ruse, al Germaniei și al Franței, după cel de-al treilea Război din Golf, au început să fie administrate de către guvernul irakian, care a fost desemnat, în 2004-2005, în mod democratic, iar principalele depozite de

hidrocarburi locale au început să treacă, treptat, sub controlul autorităților semiindependente din zona Basra și din Kurdistanul irakian. Accentuarea conflictelor care au avut loc între grupărilor šiite și sunnite și promulgarea unei legi prin care se dorește federalizarea statului aveau ca miză veniturile obținute din tranzacțiile petroliere. Turcia, care revendică zona Mosul, Iranul și Arabia Saudită se implică, în diferite forme, în conflict. În ciuda faptului că în Irak sunt dispute interne, conflicte interreligioase și atacuri ale grupării teroriste Al-Qaeda, în această țară sunt multe afaceri cu hidrocarburi, în special cu petrol, foarte profitabile, de care beneficiază liderii locali, unii actori statali, țări, cum ar fi: Iran, Arabia Saudită și Kuwait, dar și companiile transnaționale. În această zonă a fost realizat un impresionant dispozitiv militar prioritar american, în mediul terestru, naval și aerian, care protejează extragerea hidrocarburilor, prelucrarea și exportul acestora spre Uniunea Europeană, America de Nord și Asia de Est. În Liban au fost instalate Forțe de pace ONU (cu preponderență din țări aparținând NATO), în scopul consolidării flancului de la Marea Mediterană, al dispozitivului prezentat anterior, care este vital pentru economia mondială.

În apropierea Irakului, au apărut tensiuni între vecinul de la est și SUA, acestea fiind considerate confruntări asociate competiției pentru resurse petroliere. Iranul fundamentalist și šiit are vechi pretenții de întâietate în regiunea Golfului Persic și stimulează comunitățile šiite din provinciile petroliere ale Irakului sau ale Arabiei Saudite. Existența unui program militar nuclear viza, în primul rând, descurajarea tentativelor americane de a impune Iranului introducerea controlată a acestuia, în circuitul economic mondial. Peste aceste tensiuni prezentate s-au suprapus „jocurile de interese” dintre Federația Rusă și SUA, dintre Federația Rusă și China și dintre SUA și China. Autoritățile de la Teheran au fost nevoite să apeleze de urgență și insistent, pentru a-și asigura protecția, la Federația Rusă și la China, când s-a făcut afirmația de către Administrația George W. Bush că zona este „nesigură și tot mai costisitoare”.

Progresele extinderii accelerate a influenței, din punct de vedere economic, a Chinei, în Asia Centrală, constau în realizarea unei conduite strategice care unește Kazahstanul de China, precum și a conduitei care face legătura dintre cele

trei state (Turkestan, Uzbekistan și Tadjikistan) și China de Est. În zonele în care sunt resurse energetice, în special hidrocarburi, specialiștii chinezi au devenit foarte activi și au cucerit un loc important în Iran și în Pakistan. Considerăm că, în viitorul apropiat, „marele joc” petrolier din zona Mării Caspice va fi desfășurat între China, Federația Rusă și SUA, iar statele limitrofe, cum ar fi: Azerbaidjan, Iran, Kazahstan și Turkestan, trebuie să se gândească la alt context geopolitic, statele prezentate fiind constrânse să aleagă, din punct de vedere diplomatic, economic și militar, sau să se integreze în Organizația de Cooperare de la Shanghai, sau să se asocieze cu NATO și cu UE.

Apreciem că foarte multe crize și conflicte militare, care s-au desfășurat în Asia de Sud și Sud-Est, se asociază cu problemele valorificării resurselor de hidrocarburi⁴. Se spune, printre altele, că operațiile militare desfășurate de către trupele NATO, în Afganistan și în Pakistan, ar fi vizat crearea unei magistrale alternative din Oceanul Indian până în Asia Centrală.

În spatele revoltei balucilor din Balucistan stă miza hidrocarburilor din vestul Pakistanului. De aceea, radicalii islamiști din Bangladesh se opun violent deciziilor luate de autorități în acest domeniu și companiilor străine.

În Indonezia de Vest, îndelungatul conflict civil din zona Aceh se poate asocia, fără multe explicații, cu faptul că nu există înțelegere în împărțirea beneficiilor, obținute în urma valorificării hidrocarburilor, între populația din zonă și puterea centrală. Între Thailanda, Vietnam, Malaezia, China și Filipine sunt dispute în exploatarea zăcămintelor energetice din regiunea maritimă. Birmania suportă acțiuni pe mai multe fronturi, susținute de gherile locale din Thailanda, din India, din China și de companiile transnaționale și regionale. Timorul de Est s-a transformat în teatru de război, unde se desfășoară luptele interne dintre Indonezia și Australia, având la bază tot competiția și controlul resurselor energetice, în special al hidrocarburilor.

Toate crizele, conflictele și tensiunile locale din Africa⁵ au, la baza declanșării lor, cauze de natură etnică (tribală), religioasă, teritorială etc. În ultimele decenii, s-au înregistrat conflicte, crize și tensiuni care au la bază, pe lângă cauzele prezentate, competiția și deținerea controlului internațional al resurselor energetice, în special al hidrocarburilor.

În zona bogată în resurse energetice a Africii, din punctul de vedere al resurselor petroliere,

competiția economică se realizează între companiile străine și se bazează pe concurența dintre acestea. Companiile anglo-americe acționează pe baza unor mari coaliții și au pus întotdeauna în inferioritate interesele companiilor franceze, folosind mijloace de forță diferite, cum ar fi: sprijinul politic al regimurilor din zonă, mituirea liderilor locali etc.

Liderii puternici din diferite zone nu s-au lăsat influențați de marile companii străine și au reușit să aibă influență asupra grupurilor de interese, de exemplu în Libia și în Gabon, unde populația a beneficiat de o creștere a nivelului de trai. Unde există lideri locali slabi și corupția reprezintă cuvântul de ordine, unde statul și companiile petroliere dau dovadă de lipsă de transparență, de exemplu Nigeria și Angola, nivelul de trai este în scădere, rata mortalității este mare, populația trăiește în condiții mizere și sunt zone din aceste țări în care biosfera este aproape distrusă.

În opinia noastră, petrolul pentru Africa poate să reprezinte o adevărată șansă, ținând cont de cele prezentate. Însă, pentru Occident, acesta reprezintă o singură șansă.

Considerăm că există o strânsă legătură între disputele internaționale pentru resursele naturale și crizele/conflictele locale din diferite zone ale Africii. Aceste legături se văd foarte bine în războiul civil din Sudan, în rebeliunile din Ciad și din Delta Nigerului, în lovitură de stat „islamistă” din Mauritania, în atacurile constante ale islamistilor din Algeria, în războiul civil din republicile Congo etc.

În Guinea Ecuatorială, în Sao Tome și Principe dictaturile au rezistat, pentru că au avut sprijinul companiilor transnaționale. În Nigeria de Est, mișcarea secesionistă a supraviețuit, în masa populației ibo, tot cu sprijinul companiilor transnaționale.

Credem că marile companii internaționale doresc să implementeze o strategie complexă în zona petrolieră a Africii, care să aibă ca obiective: introducerea resurselor energetice în circuitul economic mondial; soluționarea conflictelor locale, cu ajutorul ONU și al Uniunii Africane, și sprijinul regimurilor politice care dau dovadă de stabilitate;

liberalizarea piețelor. Continentul african este dominat de către companiile anglo-americe, care se află în concurență cu companiile franceze, dar scopul acestor companii este să se opună extinderii, în special în Sudan, a influenței chineze.

Guvernele statelor din SUA și din Europa, în scopul întăririi relațiilor de parteneriat cu Africa, doresc să realizeze un control militar în zonele strategice. În acest sens, s-au mai încheiat, cu statele din partea de nord și de vest a Africii, acorduri militare, prin care dispun trupe și instalații, în aceste zone strategice, cum ar fi: Africa de Sud, Africa de Vest, R.D. Congo, Cornul Africii, Sudanul de Sud și de Sud-Vest și Marea Roșie. Totodată și controlul militarizat este asigurat strict de țările occidentale, în ceea ce privește principalele rute navale internaționale.

NOTE:

1 Alexandra Lavinia Horobet, *Managementul riscului financiar în investițiile internaționale*, Teza de doctorat, ASE, 2003, București, p. 186.

2 Jean-Louis Dufour, *Crizele internaționale*, Editura Corint, București, 2002, p. 36.

3 Teodor Frunzeti, Zodian Vladimir (coord.), *Lumea 2009. Enciclopedie politică și militară*, Editura CTEA, București, 2009, pp. 380-389.

4 Teodor Frunzeti, Vladimir Zodian (coord.), *op.cit.*, pp. 550-578.

5 Central Intelligence Agency, *The World Factbook 2007*, <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook>, accesat la 03.08.2017.

BIBLIOGRAFIE

Dufour Jean-Louis, *Crizele internaționale*, Editura Corint, București, 2002.

Frunzeti Teodor, Vladimir Zodian (coord.), *Lumea 2009. Enciclopedie politică și militară*, Editura CTEA, București, 2009.

Horobet Alexandra Lavinia, *Managementul riscului financiar în investițiile internaționale*, Teza de doctorat, ASE, București, 2003.

Central Intelligence Agency, *The World Factbook 2007*.

<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook>, accesat la 03.08.2017.